Ajalehes Valgus 1885–1886 ilmunud kirjad Salme külast. Taga-Kaukaasia: Abhaasia: Salme. Ilmad. Viljasaak. Külmtõbi (malaaria). Veiste haigus. Vürst Dundakov-Gortšakov'i visiit. Liiwendaal (arvatavasti Eesti-Haginsk, kuna mainitud on Stavropoli kubermangu; vähemtõenäoliselt Livoonia küla): veski mahapõlemine ja ehitaja abikaasa surm. Tähesadu. Lahkusulised. Kooli asutamise soov. Digiteeris Andres Aule, kirjaviis muutmata.

Valgus (nr. 25), 7. september 1885, lk. 2

Kaukaasiast, Mustamere rannast kirjutatakse meile:

Ilmad on ka meil siin tänawu wäga kuiwad olnud, mis hilistelle wiljadelle palju kahju tegi. Waraselt külwatud wiljad, nagu suwinisud, mida siin Märtsi kuul külwatakse, ja ka talwenisud, mis Detsembri ja ka Jaanuari kuu esimese poole sees mulda wisatakse, läksiwad korda; aga et meie kui asujad, wast Aprilli kuul külwasime, mis siinse maakohta wäga hiljane on, ei saanud meie enam kui 7—10 seemest; seda arwatakse siin wäga wäheseks. Odra pead rikus üks weike hall putukas, mis nii suur, ja ka nõnda moodi kui weike täi, ära. Külap seegi putukas ka põua pärast sigis. Türgi nisu (mais) tõutab rohket saaki sügisel anda. Ka kartohwlid rikkus see kuiw ära, ja tegi kahe kordseks, nõnda, et nüid juba tänawu kaswanud kartohwlitel idud külles on ja uusi pealsid mullast wälja ajawad. Mitmedki on ka mullast kartohwlid üles wõtnud ja uueste istutanud. Greeklased, kes siin tubaka kaswatajad on, kaebawad ka kehwa saagi üle, kuna mesilaste pidamine jälle tänawu siin wäga head kasu annab. Siin peetakse mesilasi rohkeste, mis selle maa kohta ka wäga sünnis on. Uuematest mesipuu moodidest ei teata siin aga ühtegi; mesipuud on siin aga neljast lauast kokku löödud kastikesed. Õunadest ja pirnidest on tänawu siin wäga kehwa aasta, aga teistest puu wiljadest nagu pähklatest ja marjadet ei ole just mitte puudu. Wihma on meil umbes kolme ja nelja nädala peale ikka ka korra sadanud, mis aga siinse palawa kliimale wäga wähe on. Praegugi jänutab iga taim wihma järele. Üks hea hoog wihma wõiks weel nii heaste Türgi nisu pidajalle, kui ka tubaka kaswatajalle wäga suurt head teha. — Palawus oli meil Juuni kuul kõige suurem. Siis seisis soojamõetja 28 kraadi R. wilus, päewal, ja öösel 18. Pärast seda nimetud kuud oli seie saadik enamiste igal päewal 22—25 kraadi, ja öösel 12—16 kraadi Reomuri klaasi järele. — Ka tuttaw siitmaa kodanik, külm tõbi, on siin meie seltsist mitmeidki raputanud, kellest suurem osa hoolsa rawitsemise läbi juba lahti on saanud. Nüid alles algab meil ilus paras suwi. Ka suurem osa lund on juba meie määratu kõrgetest mägedest ära sulanud; siiski on teda mäe weerdudes nimelt põhjapoolistel külgedel küllalt weel näha, kunni ta külmema aja tulemusega jälle uueste rohkenema hakkab.

Kodumaa wendi südamest terwitades

P.

Salme külas, 18. Augustil.

Valgus (nr. 49), 6. detsember 1885, lk. 2

Kaukaasiast. Mustamere rannast. Ajalehtedes kuulsime, et kuri weiste tõbi tänawu suwel meie kodu maal möllamas oli, ja mõnelegi põllumehele wee silma jättis. Seesama kuri külaline hakkab ka meid siin kohutama. Juba meie naabru külas, kus Moldawi rahwas elawad, ja meist aga paar wersta eemal, on tõbi sarwi oma ohwriks pärinud. Tõbi on siin palawaga nii kuri, et elajas tema käest naljalt eluga ei pease. Loomal hakkab ninast ja suust weri wälja jooksma, ta kukkub maha ja on pia surnud. Mis lihaw loom, lõppeb kohe kolme tunniga ära, kuna lahjem weis kauemine põeb. Loomade arst käis küll ülemal nimetatud külas seda haigust waatamas. Meie oleme püidnud küll eneste elajaid haiguse paigast eemalle hoida, aga ei tea, kas seegi aitab. — 30. Augustil hommiku wara jõudis Kaukaasia walitseja würst Dundakow-Gortshakow siitseid linnade walitsusi rewideerima. Würstil oli peale arsti, atjutantide ja mitme muu ametnikkude ka 40 kasakat saatjaks, kuna ühe tunni pärast jälle 40 kasakat kõrge walitseja kraamiga järele tuliwad. Nimetatud linn oli päewal lippudega ehitatud ja öösel würsti sealolemise ajal mitmed moodi ilutuledega kaunistatud. 31. Oktoobril kell 10 laskis kõrge würst siit asujate, (keda siin mitmet seltsi rahwast on) saadikud, kelle eesotsas kohalike linna kaupmeeste saadikud, enese ette. Wiimseks nimetatud, kui ka mitme teiste saadikute poolt anti maawalitsejale soola-leiba. Ka palwe-kirju anti rohkeste, kus juures würst wäga lahkeste saadikutega rääkis. Iseäranis kiitis ta Eesti rahwast, ja nende töö osawust ja agarust. Ka meie asukoha asi selgus ja seati korda, mis eest meie maa walitsejale wäga tänulikud piame olema. Kell 11 enne lõunat sõitis würst siitse linna ametlisi raamatuid kaasawõttes aurulaewaga, kellele Sewastopolist üks telegramm järele saadeti, edasi Batumi poole. Ilmad on meil wäga ilusad. 19—20 Septembril sadas meil tubliste wihma, seesama wihm aga ehitas mäelatwu rohkeste noore lumega. Paari päewaga kadus see wärske ehe, kuna wana lumi aga mäe weergudesse walendama jäi. 28. Septembril müristas kõwaste, aga ilma kahjuta. Pikse müristamist on tänawu, meie esimese asumise suwel siin rohkeste olnud. Kahju pole palju kuulda. Põhja pool mägesid aga, Stawropoli gubermangus, Liiwendaali külas, kuhu mullu suwel üks Kolgast wäljarändanud mees H. M. oma kuluga uue jahu weski ehitas sündis pikse läbi 21. Mai k. p. lõuna ajal hale õnnetus. Praegu walmis saanud weski lõi wälk puruks ja põlema. Ehitaja abikaasa, kes weski majas talitas, jäi sisse. Õnnetuma põlend luud aga saadi pärast kätte, ja maeti teisel päewal Kaukaasia mullasse. — Ilmad on meil siin praegugi 13. Oktoobril weel wäga ilusad ja soojad. Sooja mõetja näitab 18—25° päewal (wilus) ja ööse enamiste 10° Reameur kraadi järele. Türginisud on meil osalt juba korjatud, hiljem külw aga weel korjamata. Walge Türginisu annab waremalt külwatud rohkemat saaki, kuna kollaseid jälle hiljemalt külwata parem on. Aga siiski just nii head wälja andi ei saa, kui kaswu ajal loodeti. Esite näitas, et pidi 4—5 piad ühe kõrre külge tulema, kuna nüid aga 1—2 piad ongi; aga siiski ei wõi just mitte saaki laita. Linad on ka juba teistkorda walmis, ja ka üles kistud, nende kasu ja wäljaand on keskmine. Ka türgiubasi, sai kaks korda külwatud. Wiimsed kutsuwad pia jälle kogumisele. Nisu külwati ka teist korda katseks; aga sest tänawu küll wist enam leikust ei saa, sest et parajaste nüid piad loob. Oleksime kewadel waremalt esimest külwi teinud, mis meil kui tundmatadel wäga hiljaks jäi, siis oleksiwad ka walmis saanud. Kapsade kewadene istutamine läks juba luhta, kuna talwe

kapsad osalt juba istutatud, osalt weel istutamata on. Kartohwli saak oli keskmine. Teist korda istutatud kartohwlid on ka juba kanamuna suurused, ja kui weel kaswawad, on head saaki loota. Kodumaa wendi südamelikult terwitates

Eestlane.

Walgus (nr. 2), 10. jaanuar 1886, lk. 2

Kaukaasiast, kirjutatakse meile: 15 Nowembri kuu päewa õhtu oli ka meil siin ime-ilus tähtede sadu, mille ilu mõistlikumad inimesed rõemuga waatasid, kuna jälle mõned ebausklikud sest taewa nähtusest kohkusiwad. See tähtede sadu oli siin nõnda tihti, kui üks rahe sadu. — Kõige tihedamine langes neist lõuna poole, kuna wähemad osad teiste ilma kaarte poole kukkusiwad. Ilmad on meil siin nüid 20 Deets. nii sugused kui kodumaal Mihkli päewa ajal. Deets. kuu päewa hommiku oli siin ka 5° R külma, mis siinseid rahwast kauniste kohutas. Nüid peale seda on jälle öösetelgi 4—5° sooja kuna mõnel päeval ka 12° sooja on. Täna jõulul sadas meil rahet, ja müristas kaunis kõwaste, mis siin lõune poolsel maal ka just imeks ei ole panna. — Nõnda kui kodu maalgi mõnesugusid usuliikumisi wiimastel aastatel on olnud, nõnda on ka üks nende wäljalautajatest wõi missionäridest seie ennast asutanud. Kui tema käest küsitakse, mis põhja peal ta oma uut usku õpetab, siis kiitleb tema oma usku kõige õigemaks, ja ennast õige püha usulikuks ja wagaks ristiinimeseks. Kõiki, nii hästi kõrgemaid kui ka madalaid hariduse kohte laimab tema maa alla, ja just sellepärast, et neis ilmaliku teadust õpetatawat, mis kõik kuradist tulla. — See uus õpetuse seeme ei leidnud küll siin meie (Eestlaste) hulgas kõlbliku maad, et oleks idanema hakata wõinud, waid oli niisama kui kalju peale wisatud seeme. Wäga muret teeb meile seiin peale 50 perekonnale see, et tänawo omal asumise aastal weel kooli eu jäksa asutada, sest oma asutuse pärast ei wõi kohe kooli ehitamise peale mõelda, mille läbi küll üks järk lapsi piawad õpetuseta jäema. Aga soow on koguduse seas wäga elaw, et nii pia kui wähegi järje peale saab ja omad majad on ehitatud, siis kohe tubli kooli asutada. Südamelikult kõiki suguwendi terwiteles

Salme külas 25. Detsembril 1885.